

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 IIA

Vaststelling van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2019

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVoorstel	2
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1.	LEESWIJZER	3
2.	BELEIDSARTIKELEN	5
	Artikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer	5
	Artikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement	8
	Artikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer	10
	Artikel 4. Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer	14
3.	NIET-BELEIDSARTIKELEN	16
	Artikel 10. Nog onverdeeld	16
4.	BIJLAGEN	17
	Bijlage 1: Verdiepingsbijlage	17

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETS- VOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsartikel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

K.H. Ollongren

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

Voor u ligt de begroting 2019 van de Staten-Generaal (IIA).

Groeiparaagraaf

Ten opzichte van de begroting 2018 zijn er geen wijzigingen voorzien.

Beleidsagenda

Een college dient, conform de Comptabiliteitswet 2016, artikel 2.1 lid 7 betreffende een niet-departementale begroting, enkel haar taken en bedrijfsvoering weer te geven. Derhalve bevat deze niet-departementale begroting – in vergelijking met departementale begrotingen waarbij wel een weergave van het beleid wordt opgenomen – geen beleidsagenda.

De tabel met een overzicht van risicoregelingen is te vinden in artikel 3, aangezien deze regeling onder dat artikel hoort.

Beleidsartikelen en het niet-beleidsartikel

Deze begroting is opgebouwd uit de volgende artikelen:

Beleidsartikelen:

Artikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer

Artikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement

Artikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer

Artikel 4. Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer

Niet-beleidsartikel

Artikel 10. Nog onverdeeld.

De begroting IIA valt onder de niet-departementale begrotingen. Vanwege een afwijkend regime kent deze begroting geen centraal apparaatsartikel.

Budgetflexibiliteit

In de tabellen budgettaire gevolgen van beleid is geen informatie opgenomen over de budgetflexibiliteit, omdat het grotendeels apparaats-uitgaven betreft.

Bijlage

Bijlage 1 bevat de verdiepingsbijlage voor de Staten-Generaal.

Het uitgangspunt is om in de verdiepingsbijlage de beleidsmatige en technische mutaties toe te lichten die groter zijn dan of gelijk aan de ondergrens zoals deze in de Rijksbegrotingsvoorschriften 2018 (RBV 2018) is opgenomen. In onderstaande tabel staan deze grenzen vermeld. In het kader van transparantie of anderszins kan het voorkomen dat mutaties beneden deze ondergrenzen ook worden toegelicht.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) In € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
1. Wetgeving en controle EK	Verplichtingen/Uitgaven: 1 mln. Ontvangsten: 1 mln.	Verplichtingen/Uitgaven: 2 mln. Ontvangsten: 2 mln.
2. Uitgaven t.b.v. oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement	Verplichtingen/Uitgaven: 1 mln. Ontvangsten: 1 mln.	Verplichtingen/Uitgaven: 2 mln. Ontvangsten: 2 mln.
3. Wetgeving en controle Tweede Kamer	Verplichtingen/Uitgaven: 2 mln. Ontvangsten: 1 mln.	Verplichtingen/Uitgaven: 4 mln. Ontvangsten: 2 mln.
4. Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer	Verplichtingen/Uitgaven: 1 mln. Ontvangsten: 1 mln.	Verplichtingen/Uitgaven: 2 mln. Ontvangsten: 2 mln.
10. Nog onverdeeld	Verplichtingen/Uitgaven: 1 mln. Ontvangsten: 1 mln.	Verplichtingen/Uitgaven: 2 mln. Ontvangsten: 2 mln.

2. BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer

A Algemene doelstelling

De Eerste Kamer vormt samen met de Tweede Kamer de Staten-Generaal. De voorzitter van de Eerste Kamer is tevens voorzitter van de Verenigde Vergadering van de Staten-Generaal.

De kerntaken van de Eerste Kamer liggen in het, als sluitstuk van de wetgevingsketen, toetsen van voorgenomen wetgeving en het controleren van de regering. De Eerste Kamer besteedt daarbij bijzondere aandacht aan de beoordeling van de wetgevingskwaliteit. Voorts heeft de Eerste Kamer taken op het terrein van de Europese wetgeving en het Europese beleid. Deze zijn door de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon in omvang en intensiteit toegenomen.

De algemene doelstellingen van de Eerste Kamer liggen op het terrein van een adequate wetgeving en controle, hetgeen verder is te operationaliseren naar een adequate toetsing van de kwaliteit van wet- en regelgeving, een adequate controle van het regeringsbeleid, transparantie over de taken en de uitvoering daarvan, en toereikende voorzieningen in een effectieve en efficiënte organisatie.

De Eerste Kamer vormt de voorlaatste schakel in de keten van het wetgevingsproces. Mede-actoren in het proces zijn, voorafgaand aan de bekrachtiging van een aanvaard wetsvoorstel door het Staatshoofd, respectievelijk de ministerraad, de Raad van State en de Tweede Kamer. De controle op het regeringsbeleid voltrekt zich in interactie met de regering. Uit hoofde van het Verdrag van Lissabon is de Eerste Kamer betrokken bij de voorbereiding van Europese wetgevings- en beleidsvoorstellen. De taken van de Eerste- en Tweede Kamer op dit terrein zijn gelijk. Binnen de nationale context voert de Eerste Kamer overleg met de regering over de regeringsinzet bij de voorbereiding van Europese wetgeving.

Voorts participeert de Eerste Kamer in het kader van internationale samenwerking en parlementaire diplomatie in parlementaire assemblees van internationale organisaties en onderhoudt zij contacten met parlementen en regeringen van andere staten.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie¹.

C Beleidswijzigingen

Gegeven de algemene doelstelling worden jaarlijks accenten gelegd. Voor 2019 ziet de Eerste Kamer de volgende bijzondere aandachtspunten:

---

¹ Comptabiliteitswet 2016, artikel 4.4 lid 4

Start nieuwe Kamerperiode

Kort na de verkiezingen van de Eerste Kamer op 27 mei 2019 door de twaalf Provinciale Staten, zal een nieuwe Kamer aantreden. Dat zal een grotere inzet vergen van de griffie om de Kamer in nieuwe samenstelling vlot van start te laten gaan. De reguliere taken van de Kamer lopen immers gewoon door.

In aanloop naar de nieuwe Kamerperiode zal worden teruggeblikt op de uitvoering van de aanbevelingen van de Tijdelijke commissie werkwijze Eerste Kamer in 2016. (juli 2017, www.eerstekamer.nl). Verder zal worden gezien of, en zo ja op welke wijze, de uitkomsten van de Staatscommissie parlementair stelsel kunnen worden ingebed in het werk van de Eerste Kamer.

Renovatie Binnenhof en tijdelijke huisvesting

De voorbereiding voor de renovatie van het gebouw van de Eerste Kamer (als onderdeel van de renovatie van het Binnenhof) krijgt langzamerhand haar beslag, alsmede de voorbereiding van de tijdelijke huisvesting van de Eerste Kamer aan het Lange Voorhout 54.

Doorontwikkeling ICT en inzet sociale media

De Eerste Kamer onderzoekt om haar ICT in eigen beheer te nemen. Deze ontvlechting is in 2018 ingezet en zal in 2019 worden afgerond.

Wat betreft sociale media worden debatten steeds vaker parallel gevolgd via sociale media en ook is de Eerste Kamer als instituut hierdoor vaker in beeld. De Kamer volgt de ontwikkelingen op dit gebied op de voet, waarbij wordt ingezet om zoveel als mogelijk in te gaan op vragen en opmerkingen over het werk van de Kamer.

Uitbreiding scholierenbezoek aan parlement

In het regeerakkoord is als doel opgenomen om het mogelijk te maken dat alle kinderen tijdens hun schooltijd het Rijksmuseum en het parlement bezoeken. De Eerste Kamer blijft met de Tweede Kamer en ProDemos inzetten van een verdere uitbreiding van de aantallen bezoeken van scholieren.

D Tabel Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Art.nr.	Verplichtingen:	11.711	12.581	12.464	12.465	12.470	12.470	12.480
	Uitgaven:	10.889	12.581	12.464	12.465	12.470	12.470	12.480
1.1	Apparaat Eerste Kamer	7.363	8.717	8.600	8.601	8.606	8.606	8.616
1.2	Vergoeding voorzitter/ leden Eerste Kamer	3.439	3.789	3.789	3.789	3.789	3.789	3.789
1.3	Verenigde vergadering	87	75	75	75	75	75	75
	Ontvangsten:	169	140	140	140	140	140	140

E Toelichting op de instrumenten

1.1 Apparaat Eerste Kamer

Dit artikelonderdeel bestaat uit personele en materiële componenten voor exploitatie en beheer van de Eerste Kamer.

Budgettaire ontwikkeling

De onderhavige raming gaat ervan uit dat de werkzaamheden van de Eerste Kamer in 2018 zullen worden voortgezet met inachtneming van de aanpassingen zoals die in de achterliggende jaren zijn doorgevoerd. Er zijn geen middelen geraamd voor grote nieuwe projecten in 2019.

1.2 Vergoeding voorzitter/leden Eerste Kamer

Het betreft de vergoeding voor werkzaamheden, secundaire voorzieningen en de kostenvergoedingen van de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, alsmede de toelage en andere voorzieningen van de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

1.3 Verenigde vergadering

Ieder jaar vindt op de derde dinsdag in september Prinsjesdag plaats. De Eerste Kamer organiseert (en betaalt) deze dag. Het budget voor de Verenigde Vergadering en de bijbehorende kosten, wordt uit deze post gedekt.

Ontvangsten

Deze bestaan voornamelijk uit restaurantopbrengsten en terugbetalingen door de betreffende fracties van de Eerste Kamer van te veel uitgekeerde voorschotten aan deze fracties.

Artikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement

A Algemene doelstelling

Onder dit artikel worden rechtspositionele uitgaven aan leden en oud-leden van de Tweede Kamer, alsmede hun nagelaten betrekkingen, evenals de schadeloosstelling aan de Nederlandse leden van het Europees Parlement geraamd.

Het betreft de volgende aantallen gerechtigden pensioenen en wachtgelden.

Aantallen deelgerechtigden	2013	2014	2015	2016	2017
Pensioenen oud-leden	452	455	460	455	448
Wachtgelden oud-leden	66	55	36	15	69
Totaal	518	510	496	470	517

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie².

C Beleidswijzigingen

Voor 2019 zijn geen beleidswijzigingen voorzien.

D Tabel Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Art.nr.	Verplichtingen:	33.580	32.059	31.525	31.525	33.060	32.045	32.045
	Uitgaven:	33.580	32.059	31.525	31.525	33.060	32.045	32.045
2.1	Schadeloosstelling	22.181	20.898	20.900	20.900	20.900	20.901	20.901
2.2	Pensioenen en wachtgelden	11.296	11.052	10.516	10.516	12.051	11.035	11.035
2.3	Schadeloosstelling Europarlementariërs incl. tegemoetkoming ziektekosten	103	109	109	109	109	109	109
	Ontvangsten:	25	86	86	86	86	86	86

² Comptabiliteitswet 2016, artikel 4.4 lid 4

E Toelichting op de instrumenten

2.1 Schadeloosstelling

Op dit artikelonderdeel staan de uitgaven voor de schadeloosstelling van de leden van de Tweede Kamer. De Tweede Kamer draagt ingevolge de Wet schadeloosstelling leden Tweede Kamer ([Stb. 1997, 250](#)), de uitgaven voor schadeloosstelling en de reis- en overige kostenvergoedingen voor de leden van de Tweede Kamer.

2.2 Pensioenen en wachtgeld

Op basis van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers ([Stb. 1969, 594](#)) draagt de Tweede Kamer zorg voor de uitgaven aan pensioenen en wachtgeld voor de oud-leden van de Tweede Kamer.

De verhoging van artikel 2.2 pensioenen en wachtgeld in 2021 en 2022 houdt verband met de geplande Tweede Kamerverkiezingen in 2021. Gebruikelijk is om het verkiezingsjaar te verhogen met € 1,5 mln. en het jaar na de verkiezingen met € 0,5 mln. De reden voor de ramingsbijstelling is het voorziene beroep op de wachtgeldregeling in het jaar van en het jaar na de verkiezingen.

2.3 Schadeloosstelling Europarlementariërs incl. tegemoetkoming ziektekosten

Uit hoofde van de Wet schadeloosstelling leden Europees Parlement ([Stb. 1979, 379](#)) betaalt de Tweede Kamer schadeloosstelling aan Nederlandse leden van het Europees Parlement, die niet door het Europees Parlement worden betaald. Dit geldt nu voor één lid van het Europees Parlement.

Ontvangsten

De ontvangsten op dit onderdeel hebben betrekking op de verrekening van neveninkomsten.

Artikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer

A Algemene doelstelling

Volksvertegenwoordiging

Controle van de regering en (mede)wetgeving. Deze taken vloeien voort uit de grondwetsartikelen 50 (vertegenwoordiging van het gehele Nederlandse volk), 65 tot en met 72 (werkwijze), 81 tot en met 87 (wetgeving), 105 (begrotingen), 137 en 138 (grondwetgeving) en enkele andere (grond)wetsartikelen.

De ambtelijke diensten

Ondersteunen van het constitutioneel proces. Dit doen de ambtelijke diensten door middel van het bieden van een politiek neutrale, adequate en innovatieve ondersteuning van de Kamerleden in alle facetten van hun werk als volksvertegenwoordiger. De politieke prioriteiten, zoals door de Kamer bepaald, zijn daarbij leidend.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie³.

C Beleidswijzigingen

Informatiepositie Kamer

Een jaarlijkse evaluatie van deze instrumenten en een grondige vierjaarlijkse evaluatie behoorden tot de aanbevelingen van de klankbordgroep Versterking Kennis- en Onderzoekspositie. In de evaluatie wordt gekeken of wordt voldaan aan de primaire doelstellingen: een betere aansluiting op de behoeften van Kamerleden en commissies en een efficiënte(re) inzet van de ambtelijke ondersteuning. De daarvoor gekozen instrumenten zijn het werken met een jaarplanning van de commissie, een versterkte rol van de commissievoorzitter en de vorming van een integrale staf bij elke commissie, waarvan alle ondersteunende functies deel uitmaken.

Transparantie Kamerwerk

De transparantie van het parlementaire proces zal verder worden verbeterd door uitbreiding en verbetering van audiovisuele faciliteiten. Zo zal het Open Data Portaal worden doorontwikkeld en ook de wetgevingsmonitor zal verder worden verbeterd. Verder wordt er voor het streamen/uitzenden van commissievergaderingen in enkele commissiezalen over gegaan van robotregie naar de mogelijke inzet van mobiele regie.

Betrokkenheid burgers bij politiek

In het Regeerakkoord Rutte III is onder de maatregel cultuur en historisch democratisch bewustzijn opgenomen dat kinderen tijdens hun schooltijd het parlement zouden moeten bezoeken.

³ Comptabiliteitswet 2016, artikel 4.4 lid 4

Renovatie Binnenhof/verhuizing naar Bezuidenhoutseweg

In 2015 heeft de Tweede Kamer besloten tot een grondige verbouwing van het Binnenhofcomplex. Op basis van dit besluit zullen de voorbereidingen van de renovatie van het Binnenhofcomplex, meer nog dan in 2018, ook in 2019 volop aandacht vragen van de organisatie. Belangrijk aandachtspunt daarbij is dat de Kamer toegankelijk en het Kamerwerk zichtbaar blijft, ook als de Tweede Kamer verhuist naar de tijdelijke huisvesting op de Bezuidenhoutseweg (B67). Het pand B67 wordt in 2018 en 2019 door een omvangrijke verbouwing geschikt gemaakt voor de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer. Een door het Rijksvastgoedbedrijf geselecteerde architect heeft met bouwkundige adviseurs op hoofdpunten voorstellen gedaan voor deze aanpassingen en heeft deze met de Bouwbegeleidingscommissie besproken.

Reorganisatie

Om een professionele, slagvaardige ambtelijke organisatie te bouwen die de dienstverlening voortdurend verbetert, zullen herijkingen en doorlichtingen een vast onderdeel zijn van het werkprogramma van alle diensten van de Kamerorganisatie.

Verschillende reorganisaties van diensten zijn afgerond of in gang gezet, waarmee een begin is gemaakt met de uitvoering van de gewijzigde motie van het lid Neppérus c.s. (Kamerstukken II, [34 444, nr. 8](#)) over spoedige uitvoering van de aanbevelingen in het ABD-rapport (Kamerstukken II, [34 444, nr. 16](#)), ingediend tijdens de behandeling van Raming voor het jaar 2017 (Kamerstukken II, [34 444, nr. 17](#)).

Instrumentarium Tweede Kamer

Een belangrijk aandachtspunt is een reflectie op de instrumenten die de Kamer ter beschikking staan. Bij de Raming van 2018 heeft de Voorzitter toegezegd om het Reglement van Orde (RvO) tegen het licht te houden. Inmiddels is er een werkgroep ingesteld onder leiding van het Kamerlid Van der Staaij, met de opdracht om het RvO integraal te herzien. In 2019 beschikt de Kamer naar alle waarschijnlijkheid over het eindrapport met bijbehorende aanbevelingen van de Staatscommissie Toekomst Parlementair Stelsel (waarvoor samen met de Eerste Kamer een parlementaire klankbordgroep is gevormd).

Werkklimaat/sociale veiligheid Tweede Kamer

Belangrijk speerpunt in 2019 is, net als in 2018, het werken aan een goed sociaal klimaat waarin veiligheid, gezondheid en inclusiviteit (ofwel het ontbreken van enige vorm van discriminatie of vooringenomenheid) belangrijke thema's zijn. Daartoe wordt de (her)kenbaarheid van vertrouwenspersonen verbeterd, mede om elke drempel om melding te maken van ongewenst gedrag weg te nemen. Dit mede naar aanleiding van de maatschappelijke discussie over seksuele intimidatie en ongewenste intimiteiten (*#metoo*). Er wordt geïnvesteerd in een versterking van hun kennis, rol en toegankelijkheid in de organisatie.

Viering algemeen kiesrecht

Het presidium heeft besloten om expliciet aandacht te besteden aan de viering van honderd jaar algemeen kiesrecht in (aanloop naar) 2019. De invoering van algemeen kiesrecht in 1919 was een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van onze parlementaire democratie, voor mannen én voor vrouwen. Om invulling te geven aan deze gedachte zal een projectgroep bestaande uit onder andere Kamerleden, fractiemedewerkers en ambtenaren aansprekende en originele evenementen organiseren, die recht doen aan de breedte en het belang van het onderwerp.

Duurzaam Kamerrestaurant

In het Kamerrestaurant wordt beleg veelal per portie verpakt in plastic. Wij bevorderen dat meer voedsel verpakkingsvrij aangeboden wordt zonder dat voedselverspilling toeneemt. Ook de noodzaak om verspilling van voedsel terug te dringen is een aandachtspunt.

D Tabel Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Art.nr. Verplichtingen:	108.035	104.469	102.007	102.011	105.322	103.291	103.308
Uitgaven:	105.349	104.469	102.007	102.011	105.322	103.291	103.308
3.1 Apparaat Tweede Kamer	68.177	70.413	69.028	69.032	69.268	69.269	69.286
3.2 Onderzoeksbudget	164	2.272	2.271	2.271	2.271	2.271	2.271
3.3 Drukwerk	1.525	1.832	1.832	1.832	1.832	1.832	1.832
3.4 Fractiekosten	33.601	27.531	26.455	26.455	29.530	27.497	27.497
3.5 Uitzending leden	131	442	442	442	442	442	442
3.6 Parlementaire enquêtes	0	0	0	0	0	0	0
3.7 Bijdrage ProDemos	1.751	1.979	1.979	1.979	1.979	1.980	1.980
Ontvangsten:	3.669	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966

E Toelichting op de instrumenten

3.1 Apparaat Tweede Kamer

Dit artikelonderdeel bestaat uit personele en materiële componenten voor exploitatie en beheer van de Tweede Kamer.

3.2 Onderzoeksbudget

De Kamer beschikt over een bedrag voor uitgaven aan Kennis en Onderzoek om bijvoorbeeld parlementaire onderzoeken uit te voeren. Naar aanleiding van het KVKO-rapport wordt onderzoeksbudget verdeeld over 13 vaste commissies en een algemene commissie. Naar verwachting zullen alle commissies in 2019 activiteiten hieromtrent ontplooiën.

3.3 Drukwerk

Op dit onderdeel staan de uitgaven gepland voor de publicatie van officiële documenten.

3.4 Fractiekosten

Deze worden verhoogd in 2021 (€ 3,0 mln.) en 2022 (€ 1,0 mln.). De verhoging houdt verband met de geplande Tweede Kamerverkiezingen in 2021. De reden voor de verhoging in 2022 is dat fracties na zetelverlies nog een jaar lang bevoorschot worden op basis van het oude zetelaantal.

3.5 Uitzending leden

Op dit onderdeel staat het bedrag dat beschikbaar is voor commissies voor werkbezoeken aan het buitenland.

3.6 Parlementaire enquêtes

Op dit artikelonderdeel worden de uitgaven gepland voor parlementaire enquêtes. Op dit moment kan niet worden aangegeven of er in 2019 sprake zal zijn van (een) parlementaire enquête(s).

3.7 Bijdrage ProDemos

Jaarlijks betaalt de Tweede Kamer een bijdrage aan ProDemos voor de uitvoering van educatieve activiteiten. Hierover maken de Tweede Kamer en ProDemos jaarlijks afspraken.

Ontvangsten

De ontvangsten bestaan uit diverse posten. De omzet van het Restaurant-bedrijf, doorbelastingen aan derden en inhoudingen op lonen en salaris en ontvangsten voor zwangerschap- en bevallingsuitkeringen.

Overzicht van risicoregelingen

Overzicht van garanties (bedragen x € 1.000)										
Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties 2017	Verleende garanties 2018	Vervallen garanties 2018	Uitstaande garanties 2018	Garantie plafond 2018	Geraamd te verlenen 2019	Geraamd te vervallen 2019	Uitstaande garanties 2019	Garantie plafond 2019
3.4	Fractiekosten	7.960		169	7.791					

Per 1 januari 2014 krijgen de fracties, op basis van de Regeling financiële ondersteuning, een voorschot van 100% voor fractiekosten.

De fracties kunnen zelf een egalisatiereserve opbouwen. Dit betekent dat er vanaf deze datum geen nieuwe trekkingsrechten worden opgebouwd.

Artikel 4 Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer

A Algemene doelstelling

Het onder dit artikel opgenomen budget ten behoeve van wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer betreft de kosten van interparlementaire activiteiten.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie⁴.

C Beleidswijzigingen

Voor 2019 zijn geen beleidswijzigingen voorzien.

D1 Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Art.nr. Verplichtingen:	1.098	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491
Uitgaven:	1.008	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491
4.3 Interparlementaire betrekkingen	1.008	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491
Ontvangsten:	0	23	23	23	23	23	23

Kengetallen

In onderstaand overzicht zijn in meerjarig perspectief (2013–2017) de uitgaven met betrekking tot dit artikel opgenomen. Voorts zijn, afgeleid hiervan, gemiddelden per Kamerzetel (van Eerste en Tweede Kamer) opgenomen.

Gemiddelde uitgaven per lid (in € 1.000)					
	2013	2014	2015	2016	2017
Interparlementaire betrekkingen	1.384	1.799	1.357	1.070	1.008
Totaal	1.384	17.99 ¹	1.357	1.070	1.008
Gemiddeld per zetel (225)	6	8	6	5	4

¹ De hogere uitgaven in 2013, 2014 en 2015 houden verband met de (voorbereidingen van) de organisatie door Nederland van de Parlementaire Assemblee van de NATO in november 2014 te Den Haag.

E Toelichting op de instrumenten

4.3 Interparlementaire betrekkingen

De raming van heeft betrekking op de volgende onderdelen:

- uitzending Kamerleden naar internationale organisaties;
- aandeel Nederland in de kosten van interparlementaire organen;

⁴ Comptabiliteitswet 2016, artikel 4.4 lid 4

- contacten tussen de parlementen van het Koninkrijk;
- ontvangst van buitenlandse parlementsleden en delegaties van internationale organisaties;
- de Nederlandse groep van de Interparlementaire Unie (IPU).

3. NIET-BELEIDSARTIKELN

Artikel 10 Nog onverdeeld

D1 Budgettaire gevolgen

Budgettaire gevolgen (bedragen x € 1.000)								
Art.nr.		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Verplichtingen:	0	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957
	Uitgaven:	0	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957
10.1	Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
10.2	Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
10.3	Onvoorzien	0	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957
	Ontvangsten:	0	0	0	0	0	0	0

E Toelichting op de instrumenten

De Eerste Kamer stelt zich op het standpunt dat het zich als zelfstandige begrotingsautoriteit en de eerder op dat vlak tussen regering en Kamer gemaakte afspraken, niet gebonden acht aan een van regeringswege voor de Kamer vastgestelde taakstelling, maar zorgvuldig zal ramen. Een deel van de taakstellingen Rutte I en II is derhalve niet ingevuld. Het betreft een bedrag van € 0,70 mln. in 2019 en volgende jaren.

De taakstelling Rutte I op artikel 2 is door de Tweede Kamer aangemerkt als een taakstelling op een niet beïnvloedbaar artikel. De taakstelling van € 1,26 mln. in 2019 en volgende jaren staat nog open op dit artikel.

4. BIJLAGEN

Bijlage 1: Verdiepingsbijlage

Uitgaven beleidsartikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer (bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	12.212	12.214	12.216	12.221	12.221	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	119	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	250	250	249	249	249	12.480
Stand ontwerpbegroting 2019	12.581	12.464	12.465	12.470	12.470	12.480

Ontvangsten beleidsartikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer (bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	140	140	140	140	140	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	140
Stand ontwerpbegroting 2019	140	140	140	140	140	140

Uitgaven beleidsartikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	31.346	30.824	30.824	32.324	31.332	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	713	701	701	736	713	32.045
Stand ontwerpbegroting 2019	32.059	31.525	31.525	33.060	32.045	32.045

Ontvangsten beleidsartikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	86	86	86	86	86	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	86
Stand ontwerpbegroting 2019	86	86	86	86	86	86

Uitgaven beleidsartikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	100.818	99.783	99.788	103.018	101.037	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	1.400	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	2.251	2.224	2.223	2.304	2.254	103.308
waarvan:						
1. Loon- en prijsbijstelling	2.267	2.240	2.240	2.321	2.271	2.271
Stand ontwerpbegroting 2019	104.469	102.007	102.011	105.322	103.291	103.308

Toelichting

1. Loon- en prijsbijstelling

Dit betreft de loon- en prijsbijstelling 2018.

Ontvangsten beleidsartikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer (bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	3.966
Stand ontwerpbegroting 2019	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966
Uitgaven beleidsartikel 4. Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer (bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	1.479	1.479	1.479	1.479	1.479	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	12	12	12	12	12	1.491
Stand ontwerpbegroting 2019	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491	1.491

Ontvangsten beleidsartikel 4. Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	23	23	23	23	23	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	23
Stand ontwerpbegroting 2019	23	23	23	23	23	23

Uitgaven niet-beleidsartikel 10. Nog onverdeeld (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	0
Mutatie nota van wijziging 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2018	0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	3.251	3.212	3.212	3.328	3.255	3.255
Nieuwe mutaties	- 3.251	- 3.212	- 3.212	- 3.328	- 3.255	- 5.212
Stand ontwerpbegroting 2019	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957

Toelichting*Nieuwe mutaties*

Dit betreft de verdeling van de loon- en prijsbijstelling 2018 naar de beleidsartikelen.